

פרשת וַיִּשְׁלַח

צִדְקַת תְּעֵבָה לַתּוֹרָה – וַיִּשְׁלַח

וְאֵנִי אֶתְנַהֵלָה לְאֵטִי... עַד אֲשֶׁר אָבֵא... שְׁעִירָה – זֶה יַחַס חֲסִידִי, זֶה?!

פרשתנו פותחת בסיפור המפגש המרגש המתרחש, לאחר שלוש שנים של נתיב, בין יעקב ועשו. בריחתו של יעקב בשעתו, היתה בשל ההחלטה שגמלה בלבו עשו, "יקרבו ימי אבלי אבי ואהרנה את יעקב אחי". גם המפגש ביניהם, לא נולד מגעגועיו של עשו ליעקב, ומקורו באותה שאיפה להרגו. והנה, יעקב מצליח לדכא את כוונתו הזדונית של עשו, ולחולל בו מהפך, "ויִרַץ עֵשָׂו לְקִרְאָתוֹ וַיַּחֲבֹקְהוּ וַיִּפֹּל עַל צְנָאָרָיו וַיִּשְׁקָחוּ וַיִּבְכּוּ". יש כאן "שעת רצון" גדולה מאוד, של נקודה פנימית המתעוררת אצל עשו, ופתיחות ורצון טוב מצידו, עד כדי הצעה לשתוף פעולה עם יעקב, להליכה לצידו לאורך הדרך, "נסעה ונלכה ואלכה לנגדך". עשו מוכן ללכת עם יעקב, כאשר פניו (פנימיותו) של יעקב לנגד עיניו. וכי יכול היה יעקב לצפות לתוצאה טובה מזו? לא זו בלבד שעשו אינו הורג אותו, הוא גם לא פוגע בו ואף אינו גוזל ממנו את רכושו. אך יתירה מזו, הוא מגלה נכונות מפתיעה ללכת עם יעקב, ולהימצא בתחום השפעתו.

לכאורה, יעקב אמור לקפוץ על המציאה, לפעול לקירובו של עשו תאמו, ולהביאו לידי לשלמות רוחנית. וראה זה פלא, כיצד מגיב יעקב? הוא נשמע כמי שמחפש תירוץ כדי להשתמט מהמצוה המזדמנת לידי, "היִלְדִים רַבִּים וְהַצֹּאֵן וְהַבְּקָר עֲלוֹת עָלַי וַדְּפָקוּם יוֹם אֶחָד וַיָּמָתוּ כָּל הַצֹּאֵן". האם עשו כאב, אינו יודע מניסיונו עם ילדים, באיזה קצב הליכה הם מסוגלים לעמוד? ואם אינו יודע לרעות צאן, כיצד זה יעקב מעניק לו במתנה כבשים, עזים ושאר בהמות? כדי שלא להצטייר כמי שדוחה את ההצעה לגמרי, יעקב כמו נענה בעיקרון להצעה, אך את מימושה הוא דוחה למועד מאוחר יותר, "לְעֵבֶר נָא אֲדֹנָי לִפְנֵי עַבְדְּךָ וְאֵנִי אֶתְנַהֵלָה לְאֵטִי לְרַגְלֵי הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר לִפְנֵי וְלְרַגְלֵי הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר אָבֵא אֶל אֲדֹנָי שְׁעִירָה". ויש מקום לשאול, כיצד יעקב הפיקח, אינו מנצל את הזדמנות הפז הנדירה, ונותן לה לחלוף לידי כלעומת שבאה?

כדי להשיב על השאלות הנ"ל, עלינו ולהכיר את פנימיותו של כל אחת מהדמויות, יעקב ועשו, וגם את המהות הפנימית של הקשר שביניהם. יעקב ועשו הם אמנם אחים תאומים, אך הם רחוקים מכל דמיון ביניהם. התורה כמו טורחת להציג בפנינו את ההבדלים החיצוניים/הגופניים שביניהם, כפי שהם באים לידי ביטוי מרגע לידתם, "וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אֶדְמוֹנִי כָּלוֹ **כְּאֲדָרְת שֵׁעַר** וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו". מה פשרו של השם שניתן לו, וכיצד הוא מתקשר לנתונים הפיזיים החריגים שלו? האם נתונים אלה קשורים לאישיותו של עשו ולמידותיו השליליות? ואם כן, כיצד מתיישבים הדברים עם דמותו הנערצת של דוד בן-ישי, "והוא אֶדְמוֹנִי עִם זֶפֶחַ עֵינָיִם וְטוֹב רֵאִי", שהקב"ה שולח את שמואל הנביא, למשוח אותו למלך על ישראל? לעומת התיאור המפורט לגבי עשו, לא נזכרים כל מאפיינים גופניים אצל יעקב, למעט עדות שיעקב מעיד על עצמו בנערותו, "הוּ עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שֵׁעַר וְאֶנְכִי אִישׁ חֶלֶק". תינוק רגיל נולד בדרך כלל עם "חסרונות" גופניים, כשבראשו פלומה דקה של שיער, ללא שיניים בפיו, ועור גופו חלק. חסרונות אלה נִתְקַנְּו והולכים לאורך שנות ההתבגרות של הילד. אך עשו הוא בגדר תופעה יוצאת מן הכלל, "כָּלוֹ **כְּאֲדָרְת שֵׁעַר**", וכפי שמובא במדרש, עשו נולד מוגמר, עם שיניים ושיער, כמו "עשוי" להפליא, ללא כל צורך בהשלמות, דבר המצדיק את מתן השם "עשו".

לשם מה מספרת לנו התורה על היותו של עשו אֶדְמוֹנִי? אם נעקוב אחר סיפורו חייו של עשו, נגלה שזיקתו אל הצבע **הָאָדָם** שורשית ביותר. כאשר עשו מתלהב מהנזיד שיעקב הכין, הוא פונה אליו בלשון צבעונית, "הֲלֹעִיטְנִי נָא מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה", והקשר לָאָדָם מתחזק עד כדי "עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אָדָם", דבר המלמד על מהותו של עשו. האם יש קשר בין היותו של עשו אֶדְמוֹנִי, לעובדת היותו שְׁעִיר? על דרך פנימיות וחסידות, הצבע **הָאָדָם** מסמל את מידת הדין. ומה טיבה של מידה זו? אולי ניתן להבהיר זאת ע"י שימוש במידה ההפוכה, של "לפנים משורת הדין". כאשר מערכת המשפט, גם זו שלנו הפרטית, פועלת לפנים משורת הדין, יש מקום להתחשבות ולרחמים. רואים יותר אלוקות, ויש מעין תקוה ואמונה בכך, שלמרות שמישהו פעל שלא כשורה וחסא, הוא עתיד לתקן את דרכיו, ויש מקום לתת לו הזדמנות חדשה. מה שאין כן במידת הדין, "ייקוב הדין את ההר". כל מי שפשע, ייענש בכל חומר הדין, מבלי לגלות כל התחשבות במצבו ובמניעיו, אין מקום למושג **רחמים**. הצבע **הָאָדָם** מזכיר לנו שפיכות דמים, המייצגת אכזריות, או **אש** המכלה ושורפת דומם צומח וחי וכמו מסלקת אורות של חיות מהעולם. עשו יוצא מהרחם ממש עשוי גופנית, אך חסר מאוד מבחינה רוחנית. **אדמוניות** מעידה בדרך כלל, על רגשנות ורתחנות, מזג חם המכסה ומאפיל על הגיון ומחשבה. אנו יכולים לגלות זאת בגישתו קצרת הרואי של עשו, המוכן למכור את בכורתו הרוחנית בנידוד עדשים, "הִנֵּה אֶנְכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָקְחָה זֶה לִי בְּכֹרָה... וַיֵּאכַל וַיִּשְׁתֶּה וַיִּקַּם וַיִּלָּךְ וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה".

על פי קבלה, גם **שער הראש** הוא בגדר צינורות לדינים. ואם נתבונן בשערה, מבעד לעדשה של מיקרוסקופ, נגלה שהשערה אכן בנויה כצינור חלול. לכן על פי קבלה, נכון גם מסיבה זו, שנשים נשואות תכסינה את **שער ראשן**. ובאשר לזכרים, נכון שלא להאריך את **שער הראש** (למעט החריג של נזיר), וגם חשוב ללכת בכיסוי ראש. ניתן אולי להסביר זאת בכך, ששלילת השלילה נותנת ערך חיובי. ובאותה מידה, **שער הראש** כשהוא מגולה, כמו בולע את אורות החסדים ומכסה עליהם. לכן הסתרתו של השיער, גורמת לאורות החסדים לשוב ולהיות גלויים. **שער הזקן** לעומת זאת, משמש כצינורות לחסדים, ולכן על פי קבלה וחסידות, נכון שלא לקצר את **שער הזקן**, ובוודאי שלא לגלח אותו.

קיימות זוויות ראייה שונות, מהן ניתן לערוך השוואה בין עשו ליעקב. נשתדל להתמקד במילה הראשונה, המובאת בתורה, כיוצאת מפיו של עשו - "הֲלֵעֵיטָנִי", משורש **ל.ע.ט**, שיש בה כדי ללמד על מהותו. על דרך פנימיות, למרות שהשורש מורכב משלוש אותיות, די בשתיים מהן כדי לרמז על כוון כללי, והאות השלישית מצביעה רק על סיווג משני. אם נצרף את שתי האותיות הראשונות של השורש למילה אחת, נקבל **לע**, המייצג את הרצון לבלוע, להכניס אל הקיבה מבעד ל**לע**. עשו רוצה לחסוך מעצמו אפילו את "המאמץ" של להכניס את האוכל לפיו וללעוס אותו, והוא מסור כולו לבליעה. שתי אותיות אלה מהוות קידומת גם לשורשים אחרים, שמשמעותם השמעת קול, אגב הפגנת גסות רוח וזלזול קולני בכל השאר, כמו **בלעג** על הזולת או בהוצאת **לעז**, או באכילה גרגרנית אגב השמעת קולות מה**לע** - **לעלוע** (=בליעה גסה), ו"יִבֵּז עֵשָׂו אֶת הַבְּכָרָה". אם נצרף את האות הראשונה והאות האחרונה של השורש **ל.ע.ט**, נקבל **לט** שעניינו חשיכה והסתרה, משורש **ל.ט.ט**, שכמו בא לרמז שהצד הרוחני שבעשו, מכוסה ע"י **לוט** גשמי, עיניים גשמיות. ואילו הצירוף של שתי האותיות האחרונות של השורש, **עט**, מזכירות לנו את העיט, ה**עט** על הפגרים, את ההתנפלות על הגשמי ועל הנאות החיים, הכל, מהר ועכשיו "הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לְמוֹת וְלִמָּחָה יָהּ לִי בְּכָרָה", אין הסתכלות לטווח הארוך.

ומה קורה אצל יעקב? מעניין שדווקא בפרשתנו, ניתן למצוא את תרופת הקסם לשורש הלענה - **ל.ע.ט** - של עשו, המילה "**לְאָטִי**" מתוך תשובתו של יעקב להצעתו של עשו, "וַיֹּאֲמֵר אֶתְנַחֵלָה לְאָטִי לְרַגְלֵי הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר לְפָנָי". האות **ע** המייצגת את הראייה הגשמית ב- **ל.ע.ט**, את העיור החיצוני והעיוורון, מתחלפת לה באות **א** המייצגת את האור וההארה הרוחנית שב- **לְאָטִי** (כותנות העיור שבות להיות כותנות אור). אצלי אומר יעקב, אין מקום לפזיזות ולחיפזון, כי מדובר משהו רציני, ב"מְלֹאכָה אֲשֶׁר לְפָנָי", במשימה הקשורה **לפנימיותי**, משימה שנשמתי קיבלה על עצמה בטרם ירדה אל העולם הזה. הדבר מחייב התנהלות שקולה ומדודה, חקירה ודרישה של עצם מהותי ותפקידי בעולם, ובחירה מחדש בכוון הנכון בכל צומת, בדרך הארוכה של החיים. גם אצל יעקב יש מעין כיסוי של **בלאט** (=חרש), עשייה שקטה מתוך צניעות וענוה, ללא רעש וצלצולים מיותרים. עשו שבו בידי עיניו, הוא מתלהב מחיצוניותם של הדברים, הצבע מדבר אליו יותר מהתוכן, "הֲלֵעֵיטָנִי נָא מִן הָאֲדָם הָאֲדָם הַזֶּה", צבע של **דס**, צבע של **אש**.

אצל יעקב הרגש סר למרותה של המחשבה והמוח שליט על הלב. יעקב התם, אך הרחוק מלהיות טיפש, מנצל את נקודות התורפה של מי שרוצה לפגוע בו, והופך אותן לנקודות יתרון לזכותו. כאשר יעקב שולח לעשו את הדורות, הוא שולח אותם במנות, בעדרים שונים. אך גם את המנות הוא אינו שולח ברצף, אלא מצווה את שליחיו "וַיְרַחֵם וַיִּשְׁמְרוּ בֵּין עֵדָר וּבֵין עֵדָר", יש להקפיד על שיהיו בין עדר לעדר. הוא מכיר את עשו ויודע שכדי שעשו יגיע לסיפוק ולשובע, הוא חייב לאכול גם עם העיניים. עשו אינו מסכם את מספרן של הבהמות בכל העדרים, כדי לעמוד על ערכה של המתנה, אלא מתרשם מה"עוד עדר", "והנה עוד עדר", "ועוד עדר"... והוא מתרשם ממשך הזמן הכולל בו מתמשכת ההגעה לעיניו (כולל כל החללים שבין עדר לעדר). רש"י מפרש קצר וקולע, את צעדו של יעקב "להשביע עיניו של אותו רשע".

ומדוע לא קפץ יעקב על המציאה ולא נענה מייד להצעתו הנדירה של עשו להליכה בצוותא, בדרך החיים? לולא היה יעקב אב לילדים צעירים, אולי נוטה היה לקבל את ההצעה. אך אחריותו כאב לאחד עשר ילדיו, אינה מרשה לו לסכן את שלומם מבחינה רוחנית. בתשובתו לעשו הוא אומר "כִּי הִיָּלְדִים רַבִּים וְהִצָּאן וְהִבְקָר עֲלוֹת עָלַי וּדְפָקוּם יוֹם אֶחָד וַיָּמָתוּ כָּל הַצָּאן". על דרך הפשט, מדובר בקצב הליכה שקשה לילדים רכים, לעגלים ולטלאים לעמוד בו. אך מצד הפנימיות, הסיכון בא מזווית אחרת לגמרי. רגשותיו, מחשבותיו, דעותיו ומידותיו של הטף, ניזונים ונבנים ממראה עיניו ומכל הדברים המתרחשים בסביבתו הקרובה. השפעתם של הדברים על הילד היא מיידית. עדיין לא התגבשו בו כל אותם המנגנונים שבאמצעותם יוכל בעתיד לסנן, לברר וללבן את הדברים. חינוך נכון והשרשת הטוב בנפשו של הילד הם פעולות איטיות שאמורות להתבצע לאורך שנים רבות, "אֶתְנַחֵלָה לְאָטִי לְרַגְלֵי הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר לְפָנָי", בדומה למסע רגלי, מלאכת קודש לעיצוב פנימיותו של הילד. אך כדי לסתור את מה שמצוי בתהליך של בנייה מזה כמה שנים, לא נדרש הרבה זמן, "וּדְפָקוּם יוֹם אֶחָד", די ביום אחד בו היתה פירצה במערכת השמירה החיסונית, די בחיידק אלים אחד שהספיק לפלוש לפני שנתגבשה המערכת החיסונית של הילד, כדי שחלילה, "וַיָּמָתוּ כָּל הַצָּאן", כל הצאן קודשים. ופיקוח נפש דוחה הכל. דווקא בגלל שעשו הוא "בן בית", הוא דוד של הילדים, ולכן יקשה לבודד אותם מפני השפעתו.

גם על דוד נאמר "וְהוּא אֶדְמוּנִי", אך דווקא בשל כך טורח הכתוב להוסיף ולהעיד עליו, "עַם יָפֵה עֵינַיִם וְטוֹב רֵאִי", כלומר שעיניו לא היו גשמיות, "וְטוֹב רֵאִי", שראייתו הרוחנית טובה ונכונה. ומכלל הן אתה שומע לאו, מהעובדה שאין אזכור חיובי לגבי עיניו וראייתו של עשו, אתה למד על החיסרון שבהן. ולקינוח אציין משהו ששמעתי מפי המקובל הרב חיים כהן זצ"ל (המכונה "החלבון"). שמו של עשו בא לרמז גם על ראייתו הרוחנית הלקויה. אם נחלק את שמו לשתיים נקבל **ע-שו** או **עין שוא** (שעיניו תרה ועוסקת כל הזמן בדברי שוא, שאין להם ערך).

דבר חסידות

מפתגמי אדמו"ר הזקן (בעל התניא) :

הלשון היא קולמוס הלב, והשיר - קולמוס הנפש.

שמחה של מצוה ושיר, מבטלת את כל ה"דינים" והקיסטרוגים - ברוחניות ובגשמיות.

(ספר השיחות תש"ב - אדמו"ר הרי"ץ)

(איגרות - קודש - אדמו"ר הצמח צדק)

שבת שלום ומבורך

ח / ח / נ / ס / נ

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות, במייל או כמסרון, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.

פֵּא אַף פִּתְּוָה - וַיִּשְׁלַח

וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר

המושג "עֲלוֹת הַשָּׁחַר" רלבנטי מאוד בחיי היהודי ויש לו תפקיד מעשי חשוב מאוד. הוא מציב בעצם את הגבול בין ממשלת היום ובין ממשלת הלילה ככתוב "וַיִּבְדֵּל אֱלֹקִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ; וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה". הוא כמו חותם את הלילה והחשיכה ומשמש כמועד אחרון לקיומן של מצוות "ליליות" שונות (קריאת שמע של ערבית ועוד). מאידך, הוא פותח את היום החדש על שלל מצוותיו (ברכות השחר...) ומתחיל להגביר את התאורה שקודם לזריחת החמה.

מהו הַשָּׁחַר? שהרי אין כמעט בתנ"ך התייחסות למילה שחר מבלי שתהיה צמודה אליה המילה "עֲלוֹת" או פעולת עלייה. אחד מהאירועים המוכרים במיוחד בהתייחס לשחר הוא מאבקו של יעקב עם המלאך (שרו של עשיו) "וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר", ואז, מתחנן המלאך בפני יעקב "שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר", כי הגיע זמנו לומר שירה.

אין ספק שמעֲלוֹת הַשָּׁחַר מתגברת האורה, וכמעט כל המפרשים מתייחסים אל השחר כאל אור המתגבר והולך. אך אם עניינו של השחר הוא אור, איך מסתדרים הדברים עם שמו, ששרשו כשרשו של הצבע הַשָּׁחַר, שמייצג את החושך ואת העדר האור?

ואם באור וחושך עסקינן, יש מקום לשאול גם על דברי הנביא ישעיהו המצוטטים גם בתפילה "יוצֵר אֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ". מדוע הַחֹשֶׁךְ הוא בגדר בריאה ואילו הָאֹר בגדר יצירה?

על דרך פנימיות ההסבר לכך הוא, שקודם לבריאה היה "אור אין סוף" ולא היה קיים חושך כלל. אך לצורך הבריאה של העולם הגשמי התחתון, סילק הבורא את האור (שהיה קיים כבר) לצדדים (יצירה = שינוי צורה) ובכך ברא נברא חדש, את החושך, שאינו אלא היעדר/חסרון אור.

מעניין ששורשו של השם "חֹשֶׁךְ" הוא ח.ש.כ שמשמעותו בתנ"ך למנוע/לחסוך, ועניינו של החֹשֶׁךְ להסתיר את האור ולכסות עליו, כמו שאנו מוצאים בתהלים "יִשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ" וכדברי הנביא ישעיה "כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ".

האור הוא האמצעי שמאפשר לנו לראות. בהעדר אור, חוש הראייה שלנו אינו מתפקד ולצורך זיהוי עצמים הקיימים לידנו, עלינו להשתמש בחוש המישוש, הפחות מדויק, דבר שכמו רמוז בשם חֹשֶׁךְ - חש כ - מרגיש כמו/כאילו/בערך.

גם השם שַׁחֹר כמו רומז למהותו, שַׁח אור, האור כמו התכופף לפני החושך שכיסה והסתיר אותו.

ונראה לי בס"ד, שהשחר הוא בעצם רגע גבולי, שיא החשיכה של הלילה, ה"מסך" העבה ביותר המכסה ומסתיר על אור הלבנה ועל אור הכוכבים. הרגע הקרוי עלות השחר, הוא בעצם הרגע בו "המסך עולה" והאור שמצידו השני כמו מתחיל להיגלות קמעא קמעא, לפי הקצב האטי של עליית המסך.

דימוי דומה ניתן למצוא בביטוי "השחר הפציע", המתאר את קרני האור המתגברות וכמו "פוצעות" את מסך השחר, חודרות בעדו ומתחילות להאיר. לשמחתי, לאחר חיפוש ממושך, זכיתי למצוא את התנא דמסייע, הפרשן והלשונאי הגדול, ה"אבן עזרא", המפרש "עד עלות השחר - עד סור שחרות הלילה", דהיינו סילוק השחר/השחר.

דימוי מעניין נוסף לשחר, מופיע באיוב המקלל את היום בו נולד, "יָקוּ לְאֹר וְאֵין וְאֵל יִרְאֶה בְּעַפְפֵי שָׁחַר". השחר דומה לעפפיים, שכאשר העיניים עצומות, העפפיים מכסים את האישון והאדם אינו יכול לראות, עד אשר הם מתרוממים (פוקחים את העיניים).

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ח

אם ברצונך לקבל את הגיליון במסרון או במייל, פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691